

Nordisk
Ministerråd

Tillæg til

Nordisk Samarbejdsprogram for Ligestilling 2019–2022

Lige rettigheder,
behandling og muligheder
for LGBTI-personer
i Norden

Indhold

Forord	3
Introduktion	4
Strategiske indsatsområder	6
Frihed og åbenhed	7
Livskvalitet og levevilkår	9
Netværk og civilsamfund	11
Internationalt ansvar	12
Gennemførelse	13
Begrebsliste	15
Om denne publikation	16

Forord

I mange lande og regioner i verden er homo- og biseksuelle, trans- og interkønnede personers rettigheder og muligheder under pres. I Norden bør det være omvendt. Derfor går vi i det nordiske samarbejde forrest for at fremme lige rettigheder, lige behandling og lige muligheder for LGBTI-personer.

Det officielle nordiske ligestillingssamarbejde har i over 40 år arbejdet for at gøre Norden til en af verdens mest ligestillede regioner. I 2020 suppleres ligestillingssamarbejdet formelt med et særskilt samarbejde, der skal forebygge marginalisering, fremme inklusion, og styrke homo- og biseksuelles, trans- og interkønnedes aktive medborgerskab i de nordiske samfund.

Med samarbejdet går de nordiske lande foran. Der er brug for at sætte fokus på LGBTI-området på tværs af vores lande, og der er brug for fremskridt både i Norden og internationalt. Samtidig vil indsatsen bidrage til at opfylde Nordisk Ministerråds overordnede vision om, at Norden skal være verdens mest bæredygtige og integrerede region.

For at samarbejdet skal være meningsfuldt, have langvarige effekter og høj relevans, er dette samarbejdsprogram udarbejdet på baggrund af et grundigt arbejde med at kortlægge behovet for indsatser i de nordiske lande.

Med tillægget præsenteres vores indsatsområder og mål, som bygger på anbefalinger fra nordiske LGBTI-organisationer og nationale myndigheder, og udgør Nordisk Ministerråds vigtigste politiske prioriteringer for LGBTI-samarbejdet i 2021 og 2022. Vi vil arbejde for større frihed og åbenhed for LGBTI-personer, bedre livskvalitet og levevilkår og et styrket nordisk netværk og civilsamfund på LGBTI-området.

Alle har ret til at høre til i de nordiske lande.

På vegne af de nordiske ligestillingsministre

Peter Hummelgaard, *minister for ligestilling*

Danmarks formandskab i Nordisk Ministerråd, 2020

Thomas Blomqvist, *minister for nordisk samarbejde og ligestilling*

Finlands formandskab i Nordisk Ministerråd, 2021

Introduktion

Internationalt set har de nordiske lande længe været progressive indenfor LGBTI-området, men på trods af at en del lovgivning er på plads, er der fortsat mange udfordringer at tage op før LGBTI-personer har lige muligheder og rettigheder.

I 2020 indledte de nordiske ligestillingsministre et formelt samarbejde under Nordisk Ministerråd om lige behandling og lige rettigheder for LGBTI-personer i Norden. Fællesbegrebet LGBTI er den engelske forkortelse for lesbian, gay, bisexual, trans og intersex. Forkortelserne kan variere i de nordiske lande, men LGBTI anvendes gennemgående i det officielle nordiske samarbejde svarende til andre internationale organisationer.

Samarbejdet ledes af ligestillingsministrene i Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI (MR-JÄM), som besluttede følgende overordnede mål den 17. september 2019:

Nordisk Ministerråd skal arbejde for lige rettigheder, behandling og muligheder for LGBTI-personer i Norden.

Nordisk Ministerråd er det officielle regeringssamarbejde mellem de nordiske lande, Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Denne tekst er et tillæg til Nordisk Samarbejdsprogram for Ligestilling 2019 – 2022. Tillægget er styrende for det nordiske samarbejde på LGBTI-området og beskriver de vigtigste prioriteringer frem til programperiodens udløb.

Tillægget er vedtaget d. 5. november 2020 og gælder i den resterende programperiode fra 1. januar 2021 – 31. december 2022.

Intersektionalitet

For aktivt at gøre op med diskriminationen af LGBTI-personer skal et intersektionelt perspektiv bruges til at definere og implementere samarbejdet og de indsatser, som udspringer heraf.

Intersektionalitet defineres her som et analytisk perspektiv til at styrke bevidsthed om og forståelse for måden, hvorpå seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika, i samspil med andre identitetskategorier, stiller LGBTI-personer i Norden forskelligt og giver forskellige forudsætninger for at deltage i samfundet på lige fod.

Det nordiske samarbejde skal tage højde for, at LGBTI-personer er forskellige, dels mellem grupperne lesbiske, homo- og biseksuelle-, trans-, og interkønnede og dels inden for den enkelte gruppe, med yderligere forskelle, som kan relatere til socioøkonomisk baggrund, etnicitet, religion, funktionsvariation, asylstatus, alder og andre identitetskategorier.

En intersektionel tilgang sikrer, at det nordiske samarbejde og dets indsatser ikke kun gavner individet, men hele samfundet.

[Nordiskt samarbetsprogram för jämställdhet 2019–2022](#)

Strategiske indsatsområder

1. Frihed og åbenhed

Alle skal kunne leve, arbejde og bo i Norden uden frygt for diskrimination, trusler, vold og had. Frihed og åbenhed er forudsætninger for, at LGBTI-personer i Norden kan deltage i samfundet på lige fod, og er essentielt for at forebygge og forhindre marginalisering, eksklusion og mistrivsel.

Initiativer på dette indsatsområde kobles til Nordisk Ministerråds Handlingsplan 2021 – 2024, herunder Mål 10 og Mål 12.

Nordisk Ministerråd stræber efter, at LGBTI-personer kan leve frit og åbent og har samme muligheder i livet som den øvrige befolkning. Diskrimination og hadforbrydelser skal forebygges og modvirkes. LGBTI-personer har samme adgang til mobilitet i Norden som den øvrige befolkning.

Mange LGBTI-personer afholder sig fra at leve åbent af frygt for omgivelsernes reaktioner og udsættes i højere grad for diskrimination og hadforbrydelser end den øvrige befolkning. Det nordiske samarbejde skal arbejde for at forebygge og bekæmpe dette. Diskrimination og hadforbrydelser er en uacceptabel krænkelse af individets frihed.

Imødekommenhed og den rette kompetence hos myndigheder og instanser, som hjælper og vejleder samfundsborgere, er vigtige komponenter for at effektivt bekæmpe diskrimination og hadforbrydelser. Det nordiske samarbejde skal bidrage til at fremme videns- og erfaringsdeling på dette område.

I Norden er der gode muligheder for mobilitet mellem nabolandene, men der er fortsat plads til forbedring. LGBTI-personer, som søger arbejde eller flytter bopæl til et andet nordisk land, risikerer nogle gange at miste anerkendelsen af eksempelvis familiesammensætning og køn. For at Norden kan blive verdens mest integrerede region, bør dialoger og tværsektorielt samarbejde igangsættes bl.a. med Grænsehindringsrådet, som arbejder for den frie bevægelighed i Norden.

Nordisk Ministerråd stræber efter, at traditionelle opfattelser af køn og seksuel orientering ikke begrænser LGBTI-personer i Norden til at kunne leve som man ønsker. Negative holdninger rettet mod LGBTI-personer skal modvirkes.

Negative holdninger mod LGBTI-personer bærer en del af ansvaret for, at det kan være svært for nogle at leve åbent eller efter eget ønske. Når LGBTI-personer ikke følger normen i lokalmiljøet eller i samfundet generelt, kan ensomheden og følelsen af at være forkert opstå. Dette gælder for mennesker, som tidligt i livet oplever at være anderledes, men også for ældre mennesker, som først senere i livet genkender sig selv i andre kønsidentiteter eller orienteringer end ciskøn og heteroseksualitet.

Homo, bi- og transfobi findes fortsat i de nordiske samfund. De kommer til udtryk og påvirker LGBTI-personer på forskellige måder. Det nordiske samarbejde på LGBTI-området skal tage højde for, at der findes grupper, som er særligt udsatte ud fra et intersektionelt perspektiv. Fokus skal være på initiativer, som bidrager til holdningsændringer, sådan at frihed og åbenhed er en mulighed for alle.

2. Livskvalitet og levevilkår

I Norden har alle ret til de bedst mulige forudsætninger for et godt helbred. Adgangen til kompetent sundhedsfaglig pleje og omsorg samt andre sociale velfærdsydelser skal ikke forbigå LGBTI-personer, herunder ældre LGBTI-personer. Særlige indsatser skal målrettes LGBTI-børn og -unge, som har krav på en opvækst i trygge miljøer uden ensomhed, mobning eller eksklusion.

Initiativer på dette indsatsområde kobles til Nordisk Ministerråds Handlingsplan 2021 – 2024, herunder Mål 9.

Nordisk Ministerråd stræber efter, at LGBTI-personer har lige adgang til fysisk og psykisk sundhed. De markante forskelle i både fysisk og psykisk helbred, som findes mellem LGBTI-personer og den øvrige befolkning, skal reduceres. LGBTI-personer skal have lige adgang i alle samfundsområder.

God livskvalitet måles på en række forskellige parametre, og selvom de nordiske lande år efter år ligger relativt højt på internationale skalaer for LGBTI-inkluderende lovgivning, så findes der fortsat udfordringer.

En af udfordringerne er forskelle i fysisk og psykisk helbred mellem LGBTI-personer og den øvrige befolkning i Norden. Dårligere helbred blandt LGBTI-personer skyldes bl.a. højere indtagelse af rusmidler, hyppigere tilfælde af selvskade og selvmord, samt højere niveauer af stress sammenlignet med andre i Norden.

En forudsætning for at mindske forskellene er, at sundhedssystemet forstår de særlige udfordringer, som LGBTI-personer oplever og kan tilbyde den bedst mulige behandling og vejledning.

Et lignende behov findes på arbejdsmarkedet, hvor en positiv imødekommenhed over for vores forskellige måder at leve på bidrager til dynamik og trivsel i arbejdsfællesskabet. Her er det vigtigt med videns- og erfaringsudveksling om begrænsninger for LGBTI-personer på arbejdsmarkedet, forskellene mellem brancher og måder at øge trivsel på. Ældre LGBTI-personer kan desuden komme ud for særlige udfordringer. Fratrædelse af arbejdsmarkedet kan øge risikoen for ensomhed

og isolation. Viden om situationen for ældre LGBTI-personer er også vigtig for at fremme ligeværdige sundheds- og omsorgsydelser.

Det nordiske samarbejde på LGBTI-området skal fremme aktiv deltagelse og social inklusion i forskellige typer fællesskaber hele livet.

Nordisk Ministerråd stræber efter, at LGBTI-børn og -unge skal have lige adgang til uddannelse, fritid og livskvalitet og lige mulighed for udvikling, tryghed og gode vilkår under opvæksten.

Undersøgelser viser, at unge LGBTI-personer er en særligt udsat del af befolkningen. Derfor skal samarbejdet have fokus på LGBTI-børn og -unges trivsel og velbefindende, så barnets eller det unge menneskes ret til en god og sund udvikling og opvækst sikres i hjemmet, i skolen og i fritiden.

Anerkendelse og deltagelse i fællesskaber er væsentlige for børns inklusion og trivsel. Gode eksempler på hvordan skoler og uddannelsesinstitutioner kan bidrage til inkluderende læringsmiljøer frie for mobning og chikane, er nødvendige for at lede til positive og langvarige forandringer.

Det nordiske samarbejde skal bidrage til, at mulighederne for LGBTI-børn og -unges deltagelse i foreningslivet, eksempelvis indenfor idrætten eller i sociale aktiviteter og netværk, sker på jævnbyrdige vilkår. Samme grad af trivsel og velbefindende skal også gælde for børn i regnbuefamilier.

3. Netværk og civilsamfund

Dialog og samarbejde, som understøtter civilsamfundet, skal være ledende for det nordiske samarbejde på LGBTI-området. Dette er en forudsætning for at sikre LGBTI-personers lige rettigheder, behandling og muligheder på en effektiv og bæredygtig vis. Ved at øge netværkene i og støtten til civilsamfundet sikres den fortsatte udvikling på LGBTI-området i Norden.

Initiativer på dette indsatsområde kobles til Nordisk Ministerråds Handlingsplan 2021 – 2024, herunder Mål 11.

Nordisk Ministerråd stræber efter, at involvere civilsamfundets LGBTI-organisationers viden og erfaringer i arbejdet for LGBTI-personers lige rettigheder, behandling og muligheder. Bidrage til og styrke civilsamfundets udvikling, netværk og erfaringsudveksling for LGBTI-områdets fortsatte udvikling i de nordiske lande.

Civilsamfundets LGBTI-organisationer er en stærk stemme i Norden.

Organisationerne varetager en lang række vigtige funktioner, der bidrager til at sikre lige rettigheder, behandling og muligheder for LGBTI-personer i Norden, og er derfor en vigtig prioritet for det nordiske samarbejde.

Organisationerne fungerer blandt andet som samlingspunkt, videnscenter og talerør for LGBTI-personer på alle niveauer i samfundet. Dette medfører, at der findes gode eksempler på arbejdsmetoder, vidensformidling og informationsmateriale i Norden.

Støtte til civilsamfundets samarbejde og netværk er en forudsætning for at understøtte LGBTI-områdets fremgang. Eksempler på lovende indsatser på et lokalt eller nationalt plan skal bredes ud og gøres tilgængelige, sådan at de er til gavn for flere i Norden.

Internationalt ansvar

Den nordiske vision om et udadrettet Norden stræber efter at styrke den nordiske koordinering internationalt. Det nordiske samarbejdes rolle er også at støtte de indbyrdes internationale forpligtelser, når det kommer til det fælles mål om lige rettigheder, behandling og muligheder for LGBTI-personer i Norden.

Arbejdet skal bidrage til tværgående synergier og tage anbefalinger og retslige udviklinger ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og FN's Menneskerettighedskomité i betragtning. Det nordiske samarbejde bør desuden tage hensyn til den kundskab og erfaring, som kommer fra komitéer, ekspertfunktioner og kontaktpunkter i FN, Europarådet og i europæiske paraplyorganisationer på LGBTI-området.

Gennemførelse

Samarbejdets operationalisering

Det nordiske samarbejde på LGBTI-området skal ses i sammenhæng med Nordisk Ministerråds andre styrende dokumenter, herunder [Vision 2030](#), [Handlingsplanen for det nordiske samarbejde 2021 – 2024](#) og [Nordisk Ministerråds policy for integrering af bæredygtig udvikling, ligestilling samt et børn- og ungeperspektiv](#). Arbejdet vil desuden følge Børn og unge i Norden – en tværsektoriel strategi for Nordisk Ministerråd 2016 – 2022, samt Nordisk Ministerråds principper og adfærd for involvering af børn og unge i sit arbejde, udgivet i 2020.

Arbejdet med LGBTI-området skal drives intersektionelt og basere sig på relevant viden og fakta. Samarbejdet lægger stor vægt på erfaringsudveksling og diskussion ved skabelse af tværnordiske platforme, formidling af gode eksempler, oplysningsindsatser, holdningsbearbejdelse, forskning om LGBTI-området på tværnordisk niveau og udveksling af information om national lovgivning.

Udover dette vil samarbejdet støtte aktørernes netværk og indsatser ude i felten og har derfor oprettet en nordisk LGBTI-fond, som supplerer Nordisk Ligestillingsfond og forvaltes af Nordisk Information for Kundskab om Køn.

Organisering i sektoren

Nordisk Ministerråd for Ligestilling og LGBTI (MR-JÄM)

De nordiske regeringers samarbejde på ligestillingsområdet ledes af de nordiske ligestillingsministre, som udgør Ministerrådet for Ligestilling og LGBTI (MR-JÄM). Ministrene mødes mindst én gang om året, hvor de diskuterer aktuelle sager og tager fælles beslutninger på de områder, hvor det nordiske samarbejde skaber større nytte end de enkelte lande kan skabe hver for sig, såkaldt nordisk nytte.

Embedsmandskomiteén for Ligestilling og LGBTI (EK-JÄM)

Embedsmandskomiteén, der består af repræsentanter fra alle de nordiske lande samt Grønland, Færøerne og Åland, mødes som regel tre gange om året. Komiteén leder det praktiske arbejde og forbereder ministrenes møder, samt gennemfører deres beslutninger.

For at styrke kompetencerne og kvalitetssikre ministerbetjeningen er der udnævnt ét

medlem per land til at bidrage med specifik viden om LGBTI-området.

Evaluering og opfølgning

Evaluering af indsatser på LGBTI-området gennemføres samtidig med, at Nordisk Samarbejdsprogram for Ligestilling 2019–2022 evalueres. Et nyt samarbejdsprogram på LGBTI- og ligestillingsområdet udvikles efterfølgende.

Begrebsliste

Ciskøn: Person, hvis oplevede køn og kønsudtryk svarer overens med det ved fødslen tildelte køn.

Heteroseksuel: En person, som seksuelt eller følelsesmæssigt udelukkende er tiltrukket af det andet køn.

Interkøn: Fællesbetegnelse for individer med medfødte indre eller ydre anatomiske variationer eller køns karakteristika, som ikke entydigt defineres som typisk hankøn eller hunkøn. Variationerne kan være både fysiologiske, genetiske og/eller hormonelle. Nogle kræver medicinsk behandling, men ikke alle.

Kønsidentitet: Hvordan man selv vedholdende opfatter og oplever sit køn. Der findes mange forskellige kønsidentiteter, hvoraf ciskønnet og transkønnet er eksempler.

LGBTI: Den engelske forkortelse for Lesbian, Gay, Bisexual, Trans og Intersex. Forkortelserne kan variere i de nordiske lande, men LGBTI anvendes gennemgående i det officielle nordiske samarbejde, svarende til andre internationale organisationer.

Regnbuefamilie: En regnbuefamilie er en børnefamilie, hvor mindst en af forældrene er LGBTI-person.

Transkønnet: Fællesbetegnelse for individer hvis kønsidentitet eller kønsudtryk i større eller mindre grad ikke er i overensstemmelse med det ved fødslen tildelte køn.

Om denne publikation

Tillæg til Nordisk Samarbejdsprogram for Ligestilling 2019–2022: Lige rettigheder, behandling og muligheder for LGBTI-personer i Norden

PolitikNord 2021:709

ISBN 978-92-893-6905-3 (PDF)

ISBN 978-92-893-6906-0 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/politknord2021-709>

© Nordisk Ministerråd 2021

Layout: Louise Jeppesen

Fotos: Introduktion - johner.dk, unsplash.com, unsplash.com

Frihed og åbenhed - istockphoto.com, johner.dk, unsplash.com

Livskvalitet og levevilkår - unsplash.com, unsplash.com, johner.dk

Netværk og civilsamfund - unsplash.com, unsplash.com, johner.dk

Internationalt ansvar - unsplash.com, unsplash.com, johner.dk

Gennemførelse - johner.dk, unsplash.com, johner.dk

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

1061 København K

www.norden.org

Læs flere nordiske publikationer: www.norden.org/da/publikationer